

УДК 631.1:351:636.5

Сендецька С.В. ©

*Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З.Гжицького***ІНТЕРВЕНЦІЙНІ ФОНДИ, ЯК МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ
ЗЕРНОВОГО РИНКУ**

В статті визначені основні фактори, які впливають на рівень цін на зерно, розраховані обсяги державних «інтервенцій» на регіональному зерновому ринку з метою забезпечення його цінової стабільності

Ключові слова: ціна, зерновий ринок, рентабельність, державні закупівлі.

Постановка проблеми. Ціновий механізм аграрного ринку є предметом дослідження багатьох вчених (Амбросов В.Я., Лукінов І.І., Могильний О.М., Топіха В.І., Олійник О.В., Саблук П.Т., Шпичак О.М. та інші), більшість з яких сходяться на думці про необхідність втручання держави у процес ціноутворення.

Один з найвагоміших факторів, який впливає на ціни на яйця – це ціни на зерно. За 2002-2008 рр. ціни на зерно на львівському ринку коливалися в межах 377-1048 грн./т. Аналіз балансів зерна за багаторічний період свідчить, що ймовірність його дефіциту виникає в Україні раз на шість років, а середній розмір дефіциту становить близько 2 млн. т. Тому резервування і зберігання такої кількості зерна дозволяє уникати його дефіциту [3]. Дієвим механізмом регулювання цін на ринку зерна можуть виступати «інтервенційні» фонди [4].

Матеріали і методи. В даному дослідженні застосовувалися методи економічного аналізу, дані статистичної звітності, Інтернет-ресурси.

Результати досліджень. В практиці аграрних ринків в короткотерміновому періоді часто пропозиція визначає рівень цін на продукцію. Це стосується в першу чергу рослинницької продукції, яка збирається 1 раз на рік. Саме це і є підставою для здійснення державою інтервенційних операцій по зменшенню пропозиції за рахунок викупу частини продукції в інтервенційні фонди і, навпаки, збільшення її за рахунок продажу продукції з цих же фондів. Це, в свою чергу, сприятиме стабілізації цінової ситуації як на ринку зерна, так і на залежних від нього ринках, зокрема на ринку продукції птахівництва.

На основі показників рівня рентабельності сільськогосподарських підприємств і середніх цін продажу зерна на регіональному ринку ми розраховували ціни 1т зерна, які б забезпечували різні рівні рентабельності зернового виробництва (табл. 1) [2].

Розраховані ціни не відповідають фактичним, що пояснюється відмінністю реальної рентабельності зернового виробництва від нормативної. Фактичні ціни мають дещо вищий рівень коливань, ніж розраховані.

Таблиця 1

Динаміка фактичних і розрахованих цін на зерно у Львівській області

Показники	2000р.	2001р.	2002р.	2003р.	2004р.	2005р.	2006р.	2007р.	2008р.
Фактична середня ціна, грн. /т	554	505	365	550	492	500	528	931	1048
Рівень рентабельності, %	73,2	28,4	16,4	65,8	34,1	2,4	-4,7	53,6	58,1
Розрахована ціна (грн. /т), яка б забезпечила рентабельність:									
50%	480	590	471	498	551	732	831	909	995
40%	448	550	440	465	514	683	776	848	928
25%	400	491	393	415	459	610	693	758	829

Джерело: розраховано автором за даними Головного управління статистики у Львівській області

Безумовно, державне втручання забезпечить стабільність зернового ринку в плані доходів виробників, проте потрібна певна стабільність і для покупців зерна. Її можна забезпечити не дотримуючись якогось одного рівня рентабельності, а рівня в межах 25-50%, але формуючи певний ціновий коридор, наприклад, протягом 2000-2004 рр. 400-500 грн./т.

Важливим є питання про розміри втручання держави, тобто державних закупівель і реалізації продукції з метою стабілізації ринку. З цією метою ми визначали фактори, які суттєво впливають на ціни на зерновому ринку. Одним з таких факторів, на нашу думку, є обсяги виробництва зерна. Ми провели регресійно-кореляційний аналіз залежності рівня цін на зерно від обсягів його виробництва сільськогосподарськими підприємствами.

Практичні розрахунки ми проводили за допомогою системи STATISTICA, яка є інтегрованою системою статистичного аналізу та обробки даних в середовищі Windows. Система STATISTICA [1] розроблена американською фірмою StatSoft Inc. і є найбільш динамічним щодо розвитку інтегрованим пакетом для статистичного аналізу. Результати розрахунків представлені на рис. 1. Коефіцієнт кореляції для даної моделі склав 0,189, тобто зв'язок між обсягами виробництва зерна та середньою ціною його продажу дуже слабкий. Це можна пояснити невисоким рівнем товарності зернового виробництва і тим, що зерно є продуктом тривалого зберігання, тому можуть створюватися великі перехідні запаси на кінець року.

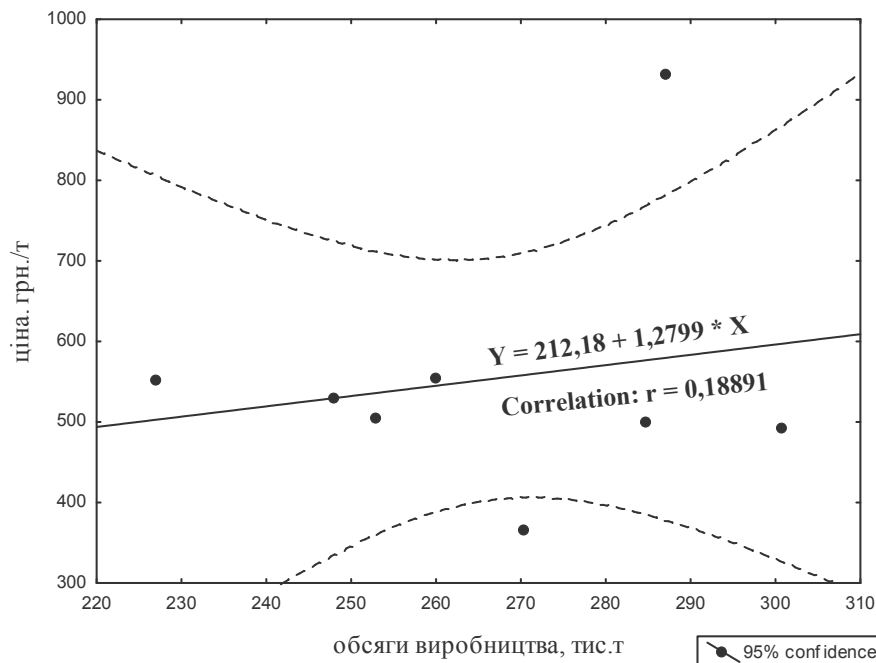

Рис. 1. Залежність рівня цін на зерно від обсягів виробництва у сільськогосподарських підприємствах у Львівській області за 2000-2008 рр.

Наступним нашим припущенням є те, що ціна в значній мірі залежить від обсягів реалізації зерна. За допомогою системи STATISTICA ми отримали такі результати, представлені на рис.2. Коефіцієнт кореляції для даної моделі склав 0,51, що вказує на вірність наших припущень, і обсяги продажу зерна більше впливають на його ціну, ніж обсяги його виробництва, хоча тіснота зв'язку між ціною і обсягами продажу може бути охарактеризована, як середня.

Суттєвим чинником, який впливає на рівень цін на зерновому ринку є загальний рівень інфляції. За нашими розрахунками коефіцієнт кореляції між індексом споживчих цін та цінами на зерно становить 0,9. Ще один важливий, на нашу думку, фактор, який визначає рівень цін на зерно є урожайність. Коефіцієнт кореляції між цінами на зерно і урожайністю становить 0,83.

Комплексний вплив на ціну на зерно всіх названих вище факторів відображає така математична залежність:

$$Y = 683,174 X_1 - 0,952 X_2 + 0,698 X_3 - 177,7,$$

де Y – середньорічна ціна продажу зерна сільськогосподарськими підприємствами, грн. /т;

X_1 – індекс споживчих цін у Львівській області на продовольчі товари (2000=1);

X_2 – обсяг продажу зерна у Львівській області сільськогосподарськими підприємствами, тис. т;

X_3 – урожайність зернових культур у сільськогосподарських підприємствах Львівської області, ц /га.

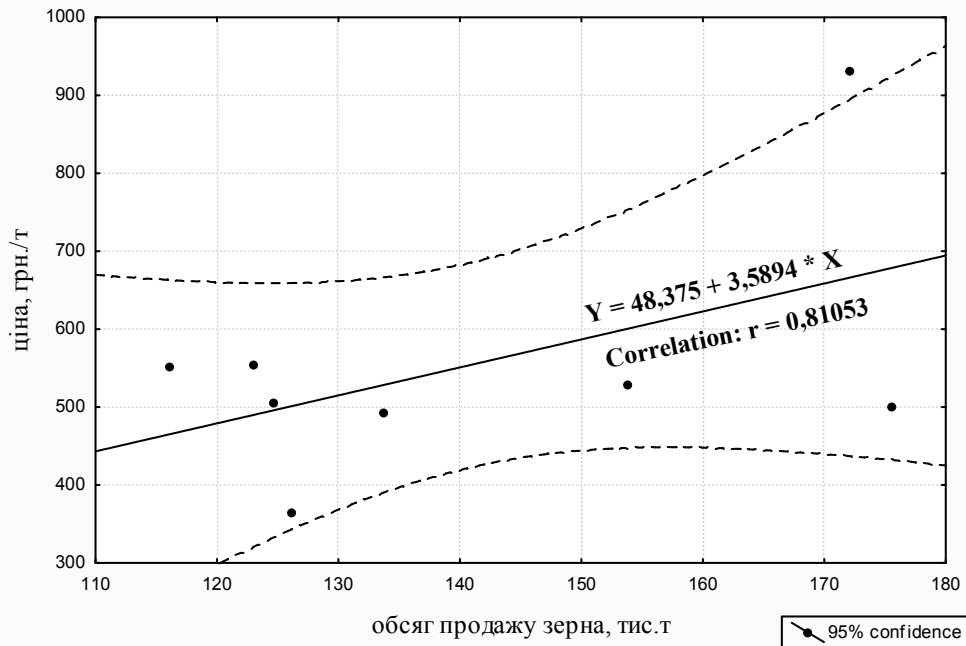

Рис.2. Залежність рівня цін на зерно від обсягів його продажу сільськогосподарськими підприємствами у Львівській області за 2000-2008 рр.

Коефіцієнт кореляції для даної функції склав 0,9, а детермінації – 0,81. За результатами даної моделі зростання індексу цін на одиницю приведе до зростання цін на зерно на 683 грн., а збільшення обсягів продажу на 1 тис. т – навпаки, призведе до зменшення цін на 0,952 грн./т. На основі даної моделі ми визначили оптимальні обсяги продажу зерна на регіональному ринку з метою забезпечення цінової стабільності зернового ринку і стабілізації доходів виробників зерна (таблиця 1).

Таблиця 1

Фактичний і розрахований обсяги продажу зерна на Львівському регіональному ринку з метою забезпечення його цінової стабільності

Рік	Фактичний обсяг продажу зерна, тис. т	Розрахований обсяг продажу зерна (тис. т), який би забезпечив рентабельність зернового виробництва			Перевищення «+» (нестача «-») фактичного обсягу над розрахованим при рентабельності		
		50%	40%	25%	50%	40%	25%
1	2	3	4	5	6	7	8
2002р.	126,1	94	127	176	32	-1	-50
2003р.	116,1	120	154	207	-3	-38	-91
2004р.	133,8	171	209	267	-37	-76	-133
2005р.	175,5	43	95	172	132	81	4
2006р.	153,8	-52	6	93	206	148	61
2007р.	172,1	110	173	269	62	-1	-97
2008р.	293,2	308	379	483	-15	-86	-190

Джерело: розраховано автором за даними Головного управління статистики у Львівській області

Висновки. Таким чином, наші розрахунки довели, що здійснення інтервенційних операцій на зерновому ринку дозволили його стабілізувати, що безумовно мало би позитивний вплив і на інші, пов'язані з ним ринки, в тому числі і на ринок продукції птахівництва, та зробити аграрне виробництво більш прогнозованим і стабільним.

Література

- 1.Боровиков В. П., Боровиков И. П. STATISTICA – Статистический анализ и обработка данных в среде Windows / Боровиков В. П., Боровиков И. П. – М. :Информационно-издательский дом «Филинь», 1997. – 608 с.
- 2.Олійник О. В. Економічний механізм розширеного відтворення в сільському господарстві: навчальний посібник / Олійник О. В.– К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 288 с.
- 3.Формування та розвиток аграрного ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua>.
- 4.Ціноутворення в процесі реформування агропромислового комплексу України (1990-2001 рр.) / [за ред. О.М.Шпичака]. – К. : ІАЕ, 2002. – 499 с.

Summary

Sendetska S.V.

INTERVENTION FUNDS AS A REGULATORY MECHANISM OF GRAIN MARKET

In this article the main factors that influence grain prices are defined; the volumes of state "intervention" at the regional grain market are calculated aiming to achieve the price stability.

Стаття надійшла до редакції 7.04.2010